

32. הגדרת כלי ראשון וכלי שני

1. תוס' שבת מ: ד"ה ושמע

ושמע מינה כלי שני אינו מבשל - תימה מאי שנא כלי שני מכלי ראשון דאי יד סולדת אפי' כלי שני נמי ואי אין יד סולדת אפילו כלי ראשון נמי אינו מבשל ויש לומר לפי שכלי ראשון מתוך שעמד על האור דופנותיו חמין ומחזיק חומו זמן מרובה ולכך נתנו בו שיעור דכל זמן שהיד סולדת בו אסור אבל כלי שני אף על גב דיד סולדת בו מותר שאין דופנותיו חמין והולך ומתקרר

2. שלחן ערוך ורמ"א יו"ד צ"ד: ד: ז

בשר רותח שחתכו בסכין חולבת, כל החתיכה אסורה אם אין בה ששים כנגד כא) מקום הסכין שחתך הבשר. אבל אם אינו בן יומו, או אם אינו יודע שהוא בן יומו, אינו אסור אלא כדי קליפה. הגה: וכל זה בבשר רותח בכלי ראשון, ואז אם הסכין בן יומו ואין ס' בבשר נגד הסכין הכל אסור, ואף הסכין צריך הגעלה. אבל אם הוא כלי שני, הבשר צריך קליפה והסכין נעיצה בקרקע (ארוך כלל ל"ו), וכן נוהגין. ואפילו אין הסכין בן יומו, יש לקלוף הבשר מעט משום שמנונית הסכין (טור וב"י בשם סמ"ק).

3. ט"ז יו"ד צ"ד ס"ק י"ד מתחילת דבריו עד "הרי לפנינו"

וכל זה בבשר רותח כו'. בת"ח כתב ג"כ הכי ותמיהני שהרב רמ"א רגיל להביא האו"ה בכל המקומות וכאן לא הביא דבריו כמ"ש בכלל ל"ו בזה לאסור אם חתך בשר רותח שהיד סולדת בו שנחתך בסכין של חלב שהוא בן יומו מתשמיש רותח אגב דוחקא דסכינא בלע בכלו וצריך ס' נגד כל הלהב כו' ול"ד לכלי שני דבדבר יבש ליכא דפנות המקררות ומבשל מיהו כ"ז שהיד סולדת בו ואם אין ס' הבשר אסור אפי' בהנאה ובכלי שני איכא דופני הכלי שמצננות אותו כל שעה ואע"ג דאין כאן גם דופני הכלי ראשון שמחזיק לו החמימות זמן ארוך מ"מ מיבלע מיהו בלע כו' עכ"ל

4. שלחן ערוך אורח חיים שי"ח: י"ט

אסור לטוח שמן ושום על הצלי בעודו מה כנגד המדורה אפילו נצלה הצלי מבעוד יום דמכל מקום יתבשל השום והשמן

5. מגן אברהם אורח חיים שי"ח ס"ק מ"ה מתחילת דבריו עד "ונ"ל דבשומן" וחידושי חתם סופר שם

כנגד המדור'. לאו דוקא דה"ה אם הוא רותח שיס"ב כמ"ש ס"ה וכו' וכו' מ"מ מל' רש"י וכו' הפוסקים בי"ד דדבר שהוא גוש אפי' בכ"ש מבשל וכו' ש צלי

חתם סופר שם

בי"ד. נ"ב עיין ש"ך סימן ק"ה ס"ק ח'. ואמנם מנחת יעקב סוף כלל ס"א מוכיח דלכולי עלמא אינו מבשל לענין בשר בחלב, מריש פרק כל הבשר [חולין קד, ב] סוף סוף כלי שני הוא, ע"ש. ולכאורה הוא הדין לענין שבת. ונראה לי דלענין שבת מקרי שפיר בישול, דהיינו כצלי בלא רוטב וחייב, אבל בבשר בחלב פטור, דהוא טיגון ולא בשול, וכמו שכתב הר"ן סוף פרק כל הבשר [שם מג, א ד"ה תנן], וראיה מש"ס סנהדרין דף ד' ע"ב ובתוספות ד"ה דרך וכו', וק"ל. ועיין ש"ך ריש סימן צ"ב

6. סנהדרין ד. מתקיף לה רב אחא בר יעקב" עד ד: "אלא דכ"ע", "אלא אמר רב אחא" עד "תנו רבנן דיני"

מתקיף לה רב אחא בר יעקב: מי איכא דלית ליה יש אם למקרא? והתניא ובחלב אמו יכול בחלב, אמרת: יש אם למקרא

אלא אמר רב אחא בריה דרב איקא: אמר קרא חלא תבשל גדי, דרך בישול אסרה תורה

7. תוס' סנהדרין ד: ד"ה דרך

דרך בישול אסרה תורה - ובחלב אינו בישול אלא טיגון כדפירש בקונטרס והאי דקרי לצלי קדר בישול בפרק כל שעה (פסחים דף מא. ושם) שאני התם דכתיב ובשל מבושל מ"מ וי"מ דרך בישול אסרה תורה דבלא בישול שרי וע"י בישול אסור לאפוקי חלב דבלאו הכי אסור וקשה לפי זה דחלב ומתה אסרינן בחלב בפרק כל הבשר (חולין דף קיג: ודף קטו.) למ"ד איסור חל על איסור וקאמר התם חלב ומתה לא צריכא קרא

8. חולין קיא: "איתמר דגים שעלו בקערה" עד "והא דרב לאו בפירוש"

איתמר, דגים שעלו בקערה, רב אמר: אסור לאכלן בכותח, ושמואל אמר: מותר לאכלן בכותח; רב אמר אסור - נותן טעם הוא, ושמואל אמר מותר - נותן טעם בר נ"ט הוא

9. ט"ז יורה דעה צ"ב ס"ק ל "כתוב במהרי"ל הלכות פסח" עד "וכמ"ש הטור א"ח", "ושוב ראיתי בת"ה" עד סוף דבריו

כתוב במהרי"ל הלכות פסח וז"ל והמגעיל על ידי עירווי ששופך הרוחחין על הכלי להגעילו יזהר שישפוך המים הרוחחין דוקא מן הכלי שבשלו בו והוא הנקרא כלי ראשון ואל ישאוב מן הכלי שבו הרוחחין בכלי אחר ולערות ממנו להגעיל משום דכלי ששואב עמו הוא כלי שני ונתבטל בו בישול הרוחחין טרם שמגעילן אכן אם שוהה את הכלי ששואב עמו תוך הכלי שמבשלין בו הרוחחין ובעוד הוא שם מעלין המים רתיחות שפיר מתקרי גם הוא כלי ראשון עכ"ל. מדברים אלו משמע שאם שואב מכלי ראשון והוציא רותחים מקרי אח"כ כלי שני ויש בו דין כ"ש ותמהתי מאד על זה דהא בעודו בכלי ראשון הכלי הזה שתוחב בו גם הוא כלי ראשון דהא מגעילין בכלי ראשון כלים ומפליט מהם הבלוע וכן קי"ל בתוחב כף איסור לקדירה דאוסר תכף אפילו אם מוציאו תכף ממנו והיאך נאמר כאן שכשמוציא הכלי ששואב מכלי ראשון נעשה כלי שני כיון שבא עליו שם כלי ראשון מי נותן לו אח"כ שם אחר והלא כלי ראשון שמו עליו אף אם נעקר מאש ה"ה נמי זה שנעקר מהרוחחין שתוך כלי ראשון. ותו דאם שהה שם קצת מודה מהרי"ל דנשאר עליו שם כלי ראשון ואם כן מאן מפיס כמה תהא השהייה

ושוב ראיתי בת"ה סי' קפ"ג לענין שבלוע בתוך הכף יהיה נעשה נבילה כתב וז"ל י"ל דלאחר שהוציאו הכף מן הרוחחין כל הבלוע בתוכה חשיב כמו כלי שני ולא פלט ולא בלע וכ"ש לטעמא דאין איסור בלוע אוסר היתר בלוע עכ"ל. נראה דלק"מ מזה על מה שכתבתי דהתם מוציא כף ריקן מהקדירה ואין שם אלא מה שבלוע בו בזה אמרינן ודאי דאין בכלי ריקן חום כ"כ שיפליט ויבליע במה שבתוכו בלוע ואפילו בכלי ראשון ממש שהוסר מן האור והורק מה שבתוכו נראה לומר כן מה שאין כן באם יש עדיין בתוכו הרוטב או התבשיל הרוחח ודאי הוה על הכף שם כלי ראשון ממש כמו על הקדירה דאל"כ ודאי אין סברא לומר דהת"ה יחלוק מסברא בעלמא על הש"ד וטור ואגוד' שזכרתי אלא ודאי כמו שכתבתי. ושוב ראיתי בתוס' פרק א"מ דף ל"ג ד"ה קינסא וז"ל ור"י היה אומר כי מצוה מן המובחר להגעיל כל נסר לבד ולזרוק עליה מאותו כלי עצמו שהוא רותח על האור ודי בכך אע"פ שפסקה הרתיחה כשמעבירה מן האור ויש משימין קערה בתוך מחבת על האש עד שהרתיחה עולה תוך הקערה ומאותה קערה מגעילין ובזה מסופק ר"י אם זה מועיל ככלי ראשון אם לאו ותלה הדבר להחמיר ואסר להגעיל בהן דחשיב ככלי שני ולענין מליגת תרנגולת נמי אסור דחשיב ליה ככלי ראשון עכ"ל. הרי לפנינו דהתוס' נסתפקו בזה והעלו לחומרא אלא דהרא"ש שם כתב בשם ר"י דהוה ככלי ראשון כיון שהוציאו מן היורה מרותח וכ"כ הטור בי"ד סי' קל"ה בשם ר"י וא"כ צ"ל דגירסא אחרת היתה להם בתוס' ומדברי רמ"א על פי הגהת מיימוני בא"ח סי' תנ"א משמע שפסק לחומרא דלא הוי ככלי ראשון דהא כתב שם ויערה עליהן רותחין מכלי ראשון כו' ע"כ נראה להחמיר כדברי התוספות

10. שלחן ערוך ורמ"א אורח חיים שי"ח:ה ומשנה ברורה ס"ק מ"ה "וכן מה שנוהגים איזה אנשים" עד סוף דבריו

יש מי שאומר דדבר שנאפה או נצלה, אם בשלו אח"כ במשקה יש בו משום בישול, ואסור ליתן פת אפילו בכלי שני שהיד סולדת בו, ויש מתירין. הגה: בכלי שני; ויש מקילין אפילו בכלי ראשון; ונהגו ליהזר לכתחילה שלא ליתן פת אפילו בכלי שני כל זמן שהיד סולדת בו

משנה ברורה שם

וכן מה שנוהגין איזה אנשים כשעושין חמין מרגלי בהמה לחתוך חתיכת פת בכלי ולערות עליהם המרק של הרגלים מכ"ר [עא] לא יפה הם עושין דאפילו אם לא יתן הפת בתחלה עד שיערה המרק תחלה בכלי כדי שיעשה כ"ש הלא כתב רמ"א דיש ליזהר בזה אלא אם רוצה ליתן פת ימתין עד שלא יהיה היד סולדת במרק או שלכל הפחות ישאב בכף מן הקדרה כדי שתהיה הקערה כלי שלישי וכ"ש אם רוצה ליתן בצלים ושומים לתוך החמין האלו בודאי יזהר מאד לעשות כן דאם יערה עליהם מכלי ראשון שהיד סולדת בהן יש בזה חשש אב מלאכה וכנ"ל

11. משנה ברורה שי"ח ס"ק פ"ז

בכלי שני - כ"ש מיקרי כשעירו מן כלי ראשון שהרתיחו החמין בתוכו לתוך כלי זה ומותר אפי' אם היד סולדת בו אבל אם שואב בכלי ריקן מתוך כלי ראשון י"א דדינו ככלי ראשון ובפרט אם משהה הכלי ריקן בתוכו עד שמעלה רתיחה ודאי מקרי כ"ר [אחרונים]